

دانشگاه تهران

مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس

دوره: کارشناسی ارشد

رشته: تاریخ با سه گرایش

۱- مطالعات خلیج فارس

۲- مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز

۳- اسناد و مدارک آرشیوی و نسخه شناسی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

مصوب جلسه مورخ ۸۳/۹/۱۷ شورای برنامه ریزی آموزشی دانشگاه

این برنامه بر اساس مصوبه جلسه ۶۵۱ مورخ ۸۶/۸/۱۹ شورای عالی برنامه ریزی مبنی بر ضرورت ایجاد رشته تاریخ با سه گرایش در مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه تهران و مطابق مواد آیین نامه واگذاری اختیار برنامه ریزی درسی به دانشگاهها، توسط اعضای هیات علمی گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی تهیه و تنظیم شده و در جلسه مورخ ۸۳/۹/۱۷ شورای دانشگاه به تصویب رسیده است.

مصوبه شورای برنامه ریزی آموزشی دانشگاه تهران در خصوص برنامه درسی

رشته : تاریخ با سه گرایش

مقطع : کارشناسی ارشد

- برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ با سه گرایش که توسط اعضای هیات علمی گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی تدوین شده است با اکثریت آراء به تصویب رسید.
- این برنامه از تاریخ تصویب لازم الاجرا است.
 - هر نوع تغییر در برنامه مجاز نیست مگر آنکه به تصویب شورای برنامه ریزی آموزشی دانشگاه برسد.

عبدالرضا سیف

دبیر شورای برنامه ریزی آموزشی دانشگاه

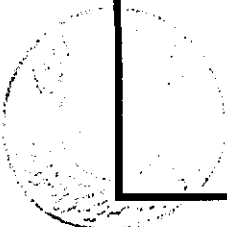
محمود کمره ای

معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه

رای صادره جلسه مورخ ۸۳/۹/۱۷ شورای برنامه ریزی آموزشی دانشگاه در مورد تدوین برنامه درسی رشته تاریخ با سه گرایش در مقطع کارشناسی ارشد صحیح است، به واحد ذیربط ابلاغ شود.

عباسعلی عمید زنجانی

رئیس دانشگاه

دانشگاه تهران

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس
دوره کارشناسی ارشد رشته تاریخ با سه گرایش:

مطالعات خلیج فارس

مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز

اسناد و مدارک آرشیوی و نسخه‌شناسی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

[ویرایش - تابستان ۱۳۸۶]

فصل اول

مشخصات کلی دوره

به نام خدا

الف: مقدمه

از آنجا که رسالت اصلی دانشگاه، پژوهش و ارتقاء سطح تحقیقات در آموزش عالی به منظور دستیابی به اهداف کلان توسعه علمی کشور و همزمان با آن ایجاد زمینه مناسب برای رفع نیازهای علمی کشور در عرصه‌های گوناگون است، گروه تاریخ دانشگاه تهران با عنایت به نیاز کشور در عرصه تحقیقات عالی کاربردی در حوزه‌های علوم تاریخی و ناظر بر مسایل گوناگون سیاسی و اجتماعی و تمدنی، ایجاد گرایش‌های جدید در مقطع کارشناسی ارشد تاریخ را با توجه به عرصه‌های جدید تحقیقات علمی به عنوان بستری برای دستیابی به اهداف کلان توسعه علمی کشور پیشنهاد می‌کند. این موضوع به ویژه به گرایش‌های پیشنهادی جدید که عرصه مسایل استراتژیک کشور در حوزه خلیج فارس و کشورهای حاشیه دریای مازندران و مطالعات آرشیوی در حوزه تمدن ایرانی را در برمی‌گیرد، اهمیتی چشم‌گیر دارد.

ب: تعریف

گرایش "مطالعات خلیج فارس" از جمله شاخه‌های دانش تاریخ و نمونه‌ای از گرایش علمی بین رشته‌ای در حوزه مطالعات علوم انسانی است توضیح اینکه در ترکیب دروس این رشته به آن بخش از علوم کمکی تاریخ و از آن جمله علوم سیاسی و اقتصادی و روابط بین الملل نیز توجه شده است که این امر موجب شده تا این گرایش به ماهیت بین رشته‌ای نزدیک‌تر شود. در واقع این نوع مطالعه در "علم تاریخ" به هدف دستیابی به برخی ویژگی‌های اساسی "دانش بومی" طراحی و تعریف گردیده است.

"مطالعات آسیای میانه و قفقاز" نیز اگرچه در چارچوب دانش بومی تاریخ ایران قرار دارد اما با توجه به تحولات سیاسی یک دهه اخیر و لزوم پرداختن هر چه بیشتر به موضوع مطالعه تاریخی و تمدنی این بخش از ایران قدیم مورد عنایت ویژه قرار گرفته است. در ترکیب دروس این گرایش نیز به ویژگی های "بین رشته ای" عناوین توجه شده است و از برخی مختصات علوم سیاسی و اقتصاد و روابط بین الملل نیز بهره گرفته شده است. در حقیقت این گرایش می تواند زمینه مناسب و لازم را برای دستیابی به تعریفی "بومی" از ماهیت تحولات سیاسی منطقه ای قفقاز و آسیای میانه به وجود آورد.

"اسناد و مدارک آرشیوی و نسخه شناسی" نیز از جمله علوم کمکی تاریخ محسوب می شود و در واقع نخستین مرحله از دریافت های تاریخی به شمار می رود. این گرایش نیز به هدف ایجاد شرایط مناسب در مطالعات تاریخی و بهره مندی از علوم کمکی مرتبط با آن طراحی شده است.

ج: ضرورت و اهمیت

تحولات سیاسی یک دهه اخیر در مناطق خلیج فارس و دریای مازندران و شکل گیری موقعیت سیاسی جدید در بخش های شمالی و جنوبی کشور نیاز و ضرورت فراوانی را در زمینه مطالعات منطقه ای به ویژه در نواحی مذکور به وجود آورده است. شکل گیری کشورهای جدید در حاشیه دریایی مازندران و تحولات و دگرگونی های اخیر در خاورمیانه و تاثیرات آن بر موقعیت سیاسی خلیج فارس موجب شده است تا مطالعات منطقه ای این دو ناحیه، ضرورت و نیاز اساسی حوزه پژوهش های تاریخی و تمدنی به ایجاد رشته های تخصصی مطالعات خلیج فارس و آسیای میانه و قفقاز را بیش از پیش نمایان سازد ایجاد گرایش های جدید در دانشگاه، پاسخگوی بخشی از نیازهای اساسی مطالعات علمی و بومی در این زمینه خواهد بود.

د: اهداف

- ارتقاء و متنوع ساختن سطوح پژوهش های تحصیلات تکمیلی
- گذار از مرحله آموزش محوری به پژوهش محوری در تحصیلات عالی
- بستر سازی برای وصول به اهداف پژوهشی - کاربردی در حوزه علوم تاریخی

و: نقش و توانایی دانش‌آموختگان

- ایجاد زمینه مناسب برای ارتباط دانشگاه با مراکز و مؤسسات سطح کشور به ویژه مراکز تصمیم‌گیری در عرصه سیاست خارجی، اقتصاد و برنامه‌ریزی

- پژوهش متخصصان مورد نیاز دستگاه‌هایی که به نحوی با اهداف طرح حاضر مرتبط خواهند بود

- تربیت نیروهای متخصص داخلی در حوزه‌های مطالعاتی منطقه‌ای و از جمله کشورهای حاشیه خلیج فارس و دریایی مازنداران و ایجاد بستر مناسب جهت توسعه مطالعات منطقه‌ای در کشور

- تربیت نیروهای متخصص داخلی در زمینه منابع آرشویی و به وجود آوردن زمینه تحقیقات علمی با موضوع بازشناسی اسناد و مدارک تاریخی ایران

- ایجاد زمینه مناسب جهت تربیت متخصص داخلی که بتوانند مطالعات تاریخی منطقه‌ای را از دریچه "دانش بومی" و با در نظر داشتن اصل حفظ "منافع ملی" مورد بررسی قرار دهند.

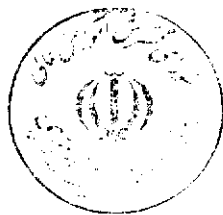
ز: طول دوره و شکل نظام

طول دوره در این سه گرایش تابع مقررات آموزش عالی در مقطع کارشناسی ارشد می‌باشد به این ترتیب که دانشجوی در سه ترم متوالی دروس عمومی و تخصصی خود را می‌گذراند و سپس با اخذ موضوع در نیمسال باقی‌مانده پایان‌نامه تحصیلی‌اش را ارائه می‌کند. دانشجویانی که از دروس غیر هم‌گروه در این رشته پذیرش شوند موظف به گذراندن ۱۸ واحد جبرانی می‌باشند.

ح: نحوه پذیرش دانشجو، مواد و ضرائب امتحانی

داوطلبان پس از شرکت در آزمون سراسری کارشناسی ارشد (در گروه آموزشی تاریخ)، مانند سایر داوطلبان بایستی پرسشهای آزمون که ذیل ۴ موضوع: تاریخ ایران باستان، تاریخ ایران اسلامی، تاریخ اسلام و تاریخ جهان به انضمام دروس عربی و زبان جای گرفته را پاسخ دهند. ضرائب آزمون در سه گرایش جدید (طرح پیوست) بر اساس ضرائب آزمون تاریخ ایران دوره اسلامی محاسبه می‌شود:

تاریخ ایران باستان	ضریب ۱	تاریخ اسلام	ضریب ۱
تاریخ ایران اسلامی	ضریب ۲	تاریخ جهان	ضریب ۱
زبان عربی	ضریب ۱	زبان انگلیسی	ضریب ۲

فصل دوم

جداول دروس (مشترک و اختصاصی)

جدول شماره ۱

جدول دروس مشترک هر سه گرایش - رشته تاریخ - در مقطع کارشناسی ارشد

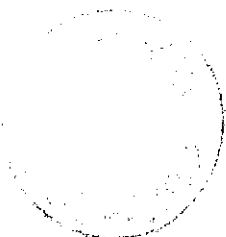
ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت		
			جمع	نظری	عملی
۱	شناخت روشهای تحقیق در تاریخ	۲	۳۲	۳۲	ندارد
۲	نقد و بررسی متون تاریخی (حداقل ۱۰ متن)	۲	۳۲	۳۲	ندارد
۳	فلسفه تاریخ	۲	۳۲	۳۲	ندارد
۴	زبان عربی (قرائت متون تاریخی به عربی)	۲	۳۲	۳۲	ندارد
۵	زبان خارجی (با تکیه بر ترجمه متون تاریخی)*	۴	۶۴	۶۴	ندارد
۶	تاریخ تمدن و فرهنگ اسلامی (با تکیه بر تاثیر متقابل ایران و اسلام)	۲	۳۲	۳۲	ندارد
جمع کل		۱۴	۲۲۴	۲۲۴	

* در گرایش آسیای مرکزی و قفقاز، زبان خارجی، زبان روسی است.

جدول شماره ۲
جدول دروس اختصاصی گرایش مطالعات خلیج فارس، رشته
تاریخ، مقطع کارشناسی ارشد

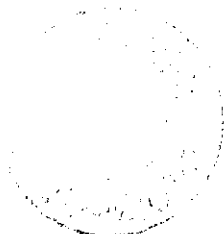
پیشنیاز یا زمان ارائه درس	تعداد ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
	عملی	نظری	جمع			
		۳۲	۳۲	۲	جغرافیای تاریخی و دگرگونیهای ترکیب انسانی و قومی خلیج فارس	۱
		۳۲	۳۲	۲	تاریخ تحولات سیاسی خلیج فارس از آغاز تا دوره صفویه	۲
		۳۲	۳۲	۲	تاریخ تحولات سیاسی خلیج فارس از صفویه تا پایان قاجاریه	۳
		۳۲	۳۲	۲	مناسبات ایران و کشورهای حاشیه خلیج فارس در ادوار تاریخی (باتکیه بر دوران معاصر و نقش قدرتهای خارجی)	۴
		۳۲	۳۲	۲	تاریخ تحولات اقتصادی خلیج فارس با تکیه بر نقش نفت در دوران معاصر	۵
		۳۲	۳۲	۲	حضور قدرتهای خارجی در خلیج فارس و مناسبات سیاسی - اقتصادی آنان با کشورهای منطقه	۶
		۳۲	۳۲	۲	سیاست و حکومت در کشورهای حاشیه خلیج فارس	۷
		۲۲۴	۲۲۴	۱۴	جمع کل	

جدول شماره ۳
جدول دروس اختصاصی گرایش مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز،
رشته تاریخ، مقطع کارشناسی ارشد

پیشنیاز یا زمان ارائه درس	تعداد ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
	عملی	نظری	جمع			
		۳۲	۳۲	۲	جغرافیای تاریخی ماوراءالنهر، ترکستان و قفقاز	۱
		۳۲	۳۲	۲	اسلام در آسیای مرکزی و قفقاز از آغاز تا روزگار مغول	۲
		۳۲	۳۲	۲	تاریخ سیاسی آسیای مرکزی و قفقاز از آغاز دوره مغول تا غلبه روسیه	۳
		۳۲	۳۲	۲	مناسبات و پیوندهای سیاسی، فرهنگی و تمدنی ایران و اسلام در آسیای مرکزی و قفقاز از عصر مغول تا غلبه روسیه	۴
		۳۲	۳۲	۲	امارت نشین‌ها و خانات محلی در ماوراءالنهر و ترکستان	۵
		۳۲	۳۲	۲	سیاست و حکومت در آسیای مرکزی و قفقاز پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و نگاهی به جمهوریهای استقلال یافته	۶
		۳۲	۳۲	۲	قرائت و ترجمه متون تخصصی تاریخی به زبان روسی	۷
		۲۲۴	۲۲۴	۱۴	جمع کل	

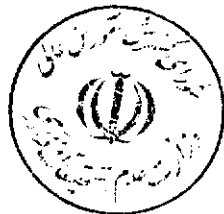
صرفاً دانشجویانی که از رشته غیر مرتبط به رشته تاریخ وارد شده‌اند باید مطابق جدول شماره ۵ ابتداء دروس جبرانی را بگذارند.

جدول شماره ۴

جدول دروس اختصاصی گرایش اسناد و مدارک آرشیوی و نسخه شناسی، رشته تاریخ، مقطع کارشناسی ارشد

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت		
			جمع	نظری	عملی
۱	کاغذشناسی	۲	۳۲	۳۲	
۲	سیاق (تاریخچه، قرائت و انواع)	۲	۳۲	۳۲	
۳	خط شناسی و تاریخ خطوط	۲	۳۲	۳۲	
۴	نسخه پردازی، نسخه شناسی و نسخه آرایی	۲	۳۲	۳۲	
۵	مهرشناسی و سجلات	۲	۳۲	۳۲	
۶	فهرست نویسی نسخه های خطی و اسناد تاریخی	۲	۳۲	۳۲	
۷	سندشناسی (شناخت اسناد تاریخی)	۲	۳۲	۳۲	
جمع کل		۱۴	۲۲۴	۲۲۴	

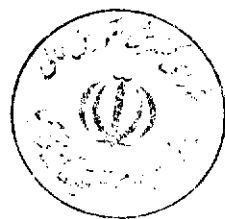

صرفاً دانشجویانی که از رشته غیر مرتبط به رشته تاریخ وارد شده اند باید مطابق جدول شماره ۵ ابتداء دروس جبرانی را بگذارند.

جدول شماره ۵

جدول دروس جبرانی مشترک هر سه گرایش، رشته تاریخ، مقطع کارشناسی ارشد

	۳۲	۳۲	۲	کلیات جغرافیا	۲
	۶۴	۶۴	۴	تاریخ معاصر ایران از مشروطه تا کودتای ۲۸ مرداد	۳
	۶۴	۶۴	۴	تاریخ تحولات ایران از قاجار تا مشروطه	۴
	۳۲	۳۲	۲	خلیج فارس و کشورهای...	۵
	۳۲	۳۲	۲	کلیات مبانی علم تاریخ	۶
			۱۸	جمع کل	

صرفاً دانشجویانی که از رشته غیر مرتبط به رشته تاریخ وارد شده اند باید مطابق جدول شماره ۵ ابتداء دروس جبرانی را بگذارند.

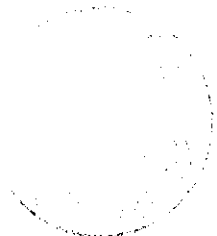
فصل سوم

سرفصل تفصیلی دروس و منابع درسی آنها

سرفصل

دروس مشترک

۱. شناخت روشهای تحقیق در تاریخ

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

بررسی و شناخت روشهای تحقیق در تاریخ با تکیه بر نقش مورخ و تحلیل متون و شیوه استفاده از آنها و کسب مهارت در انجام پژوهشهای تاریخی و نگارش مقالات و آثار علمی.

سرفصل دروس: (ساعت ۳۲)

تعریف تاریخ، انواع پژوهشهای تاریخی شامل تاریخ توصیفی و تحلیلی، هستی‌شناسی تاریخی، معرفت‌شناسی تاریخی، روش تحقیق در تاریخ توصیفی، روش تحقیق در تاریخ تحلیلی، مراحل پژوهش تاریخی شامل: طرح مساله، پرسشهای اصلی، فرضیه‌ها، پرسشهای فرعی، تعریف مفاهیم و متغیرها، سازماندهی پژوهش و نقد و بررسی منابع.

منابع:

- ۱ - قائم مقامی، جهانگیر، روش تحقیق در تاریخ نگاری، تهران، دانشگاه ملی ایران، ۱۳۵۸
- ۲ - کیتسن - کلارک، جرج سیدنی روبرتس، مقدمه ای بر روش تحقیق در تاریخ، مترجم، اوانسیان، اوانس، تهران، اساطیر، ۱۳۶۲
- ۳ - نبوی، بهروز، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم اجتماعی، تهران، فروردین، ۱۳۷۳
- ۴ - کیوی، ریمون، تهران، فرهنگ معاصر، ۱۳۷۰
- ۵ - ساماران، شارل ماکسنم دوناتین، روشهای پژوهشی در تاریخ، مشهد، معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۰
- ۶ - هومن، حیدرعلی، پایه های پژوهش در علوم رفتاری: (شناخت روش علمی، بی م، نشر سلسله، ۱۳۶۶

۲. نقد و بررسی متون تاریخی (حدود ده متن)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف: کسب مهارت در نقد متون تاریخی و توانایی برای استفاده درست و دقیق از منابع برای شناخت تحولات و رخداد‌های تاریخی

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

نقد و بررسی متون و منابع اصلی در دوره‌های مختلف تاریخی از نظر سبک، روش تاریخ‌نویسی و چگونگی رویکرد به حوادث و تحولات تاریخی، شناخت و نقد راویان روایات و انواع روایات تاریخی در متون مختلف، آشنایی و شناخت اصطلاحات و مفاهیم تاریخی در آثار گوناگون تاریخی و انواع سبک‌های ادبی.

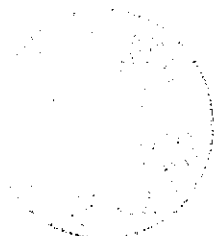
منابع:

- ۱- بهار، محمد تقی، ملك الشعر، سبک شناسی یا تاریخ تطور نثر فارسی، تهران، امیر کبیر، ۱۳۳۷
- ۲- زرین کوب، عبدالحسین، نقش بر آب، به همراه جستجویی چند در باب شعر حافظ، گلشن راز، ادبیات تطبیقی، تهران، سخن، ۱۳۷۴
- ۳- خانلری، پرویز نائل، تاریخ زبان فارسی، به قلم پرویز نائل خانلری، تهران، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۵۶
- ۴- زرین کوب، عبدالحسین، نقد ادبی (رشته زبان و ادبیات فارسی)، تهران، دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۹
- ۵- زرین کوب، عبدالحسین، تاریخ در ترازو، درباره تاریخ‌نگاری و تاریخ‌نگاری، تهران، امیر کبیر، ۱۳۵۴
- ۶- تاریخ سیستان، تهران، وزارت فرهنگ و هنر- اداره کل نگارش، ۱۳۵۲
- ۷- مصطفوی سبزواری، رضا، تاریخ بیهقی (رشته زبان و ادبیات فارسی)، تهران، دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۱
- ۸- راوندی، نجم الدین ابوبکر محمد بن علی بن سلیمان، کتاب راحة الصدور و آیه السرور در تاریخ آل سلجوق، تهران، علی اکبر عملی، ۱۳۳۳
- ۹- جوینی، عطاء الدین عظاملک، تاریخ جهانگشای، تهران، محمدرمضانی دارنده کلاله خاور، ۱۳۳۷
- ۱۱- رشیدالدین فضل الله همدانی، فضل الله بن عمادالدوله، جامع التواریخ، تهران، اقبال، ۱۳۳۸

۱۲- اسکندر بیگ منشی، تاریخ عالم آرای عباسی، تهران، امیر کبیر، ۱۳۳۵

۱۳- محمد کاظم، وزیر مرو، عالم آرای نادری، بی م، زوار، ۱۳۶۴

۳. فلسفه تاریخ

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

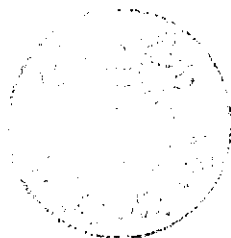
آشنایی با فلسفه نظری تاریخ و فلسفه علم تاریخ، شناخت نظریه‌های مختلف درباره فلسفه تاریخ.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

فلسفه تاریخ (فلسفه نظری و فلسفه انتقادی تاریخ)، فلسفه نظری تاریخ: تعریف مفاهیم، مسائل (ادوار تطور فلسفه‌های نظری تاریخ، هدف، مسیر، محرک و...) قدمت و تاریخچه نظریه‌های فلسفه تاریخ شامل فلسفه تاریخ در ادیان باستانی ایران، فلسفه تاریخ در متون مذهبی، فلسفه تاریخ ابن خلدون، سنت آگوستین، هگل، مارکس، ویکو، نیچه، اشیپنگلر، توین بی.

منابع:

- ۱- اوستا: کهن ترین سرودها و متنهاى ایرانى، تهران، مروارید، ۱۳۷۰
- ۲- رضوی، محمدطاهر، پارسیان اهل کتابند، تحقیق مختصری در آیین زرتشت نظریه اصول و عقاید ۳
- ۳- تورات و انجیل و قرآن مجید. بمبئی، انجمن ایران لیگ، ۱۹۳۶ م
- ۴- ابن خلدون، عبدالرحمان بن محمد، مقدمه ابن خلدون، مصر، المكتبة التجارية الكبرى، بی ت،
- ۵- هگل، گئورگ ویلهلم فریدریش، عقل در تاریخ، تهران، دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۵۶
- ۶- رزین، واسیلی پاولوویچ، ماتریالیسم تاریخی، تهران، بهمن، ۱۳۵۹
- ۷- هابز، توماس، لویاتان، تهران، نشر نی، ۱۳۸۰
- ۸- استفورد، مایکل، درآمدی بر فلسفه تاریخ، هستی شناسی، شناخت شناسی، روش شناسی، تهران، نشر نی، ۱۳۸۲

۴. زبان عربی (قرائت متون تاریخی به عربی)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

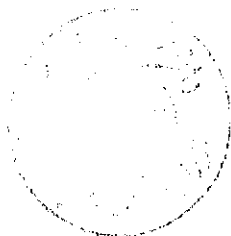
کسب مهارت برای قرائت و ترجمه متون اصلی تاریخی به زبان عربی (قرائت و ترجمه متون تخصصی) و استفاده از آنها در پژوهش‌های تاریخی.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

قرائت متون تاریخی (کهن و جدید) و کسب مهارت در ترجمه آنها. بالابردن مهارت دانشجو در قرائت و ترجمه از طریق انتخاب متونی نظیر: اخبار الطوال، تاریخ الرسل و الملوك، مروج الذهب، تاریخ یعقوبی، تاریخ ابن خلدون، الكامل ابن اثیر.

منابع:

- ۱ - دینوری، ابوحنیفه احمد بن داود، اخبار الطوال، تهران، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۶
- ۲ - مسعودی، ابولحسن علی بن الحسین، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴
- ۳ - طبری، ابو جعفر محمد بن جریر، تاریخ طبری، یا: تاریخ الرسل و الملوك، تهران، اساطیر، ۱۳۶۸
- ۴ - حمزه اصفهانی، حمزه بن الحسن، تاریخ پیامبران و شاهان (تاریخ سنی ملوك الارض و الانبياء، تهران، امیر کبیر، ۱۳۶۷
- ۵ - الثعالی، ابومنصور حسین بن محمد المرغنی؛ تاریخ غرر السیر، المعروف بکتاب، غرر اخبار ملوك القرس و سیرهم، تهران، مکتبه الاسدی، ۱۹۶۳
- ۶ - ابن خلدون، العبر، تاریخ ابن خلدون، تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۳
- ۷ - ابن اثیر، علی بن محمد، تاریخ کامل، تهران، اساطیر، ۱۳۷۰

۵. زبان خارجی (با تکیه بر ترجمه متون تاریخی)* (۴ واحد)

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

کسب مهارت برای قرائت و ترجمه متون تاریخی به زبان انگلیسی (قرائت و ترجمه متون تخصصی) و استفاده از آنها در پژوهش‌های تاریخی.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

قرائت و ترجمه متون تاریخی به زبان انگلیسی متناسب با گرایش تخصصی دانشجویان. آشنایی با اصطلاحات و برگردانهای تاریخی در زبان خارجی.

منابع:

- 1 - The Cambridge history of Iran, 6 Vols.
- 2 - Encyclopedia of Islam, 12, Vols.
- 3 - History of Persia, sir Persy Sykes
- 4 - Revolution of Persia, Browne, E. G.

منابع روسی:

۵ - انقلاب ایران (۱۹۰۵-۱۹۱۱م) و بلشویکهای قفقاز، استراباد در نهضت مشروطه.

* زبان تخصصی برای دانشجویان گرایش آسیای مرکزی و قفقاز، زبان روسی است.

۶. تاریخ تمدن و فرهنگ اسلامی (با تکیه بر تاثیر متقابل ایران و اسلام)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

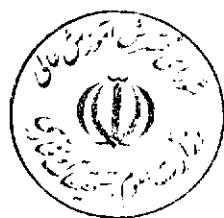
آشنایی عمومی با روند شکل گیری و پویایی فرهنگ و تمدن در جهان اسلام با تکیه بر حوزه فرهنگی - تمدنی ایران.

سرفصل دروس: (ساعت ۳۲)

مشخصات فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی، تحول دانش مسلمانان در برخورد با تمدنهای پیرامونی، تاثیر متقابل فرهنگ و تمدن ایرانی در فرهنگ و تمدن اسلامی، علوم و فنون گوناگون در تمدن اسلامی، سهم ایرانیان در رشد و شکوفایی علوم اسلامی، مفاخر علمی، فرهنگی در جهان اسلام به ویژه حوزه جغرافیایی ایران. علوم تجربی: پزشکی، نجوم و هینت، ریاضیات، فلسفه و حکمت. عرفان، تاریخ و ادبیات.

منابع:

- ۱- ابن ندیم، ابوالفرج محمد بن ابویعقوب اسحاق بن محمد بن اسحاق وراق، الفهرست، طهران، مکتبه الاسدی - مکتبه الجعفری، ۱۳۵۰
- ۲- الیعقوبی، احمد بن ابی یعقوب بن جعفر بن وهب بن واضح، تاریخ الیعقوبی، بیروت، دارصادر، ۱۳۷۹ه. ق. /
- ۳- ابن خلدون، عبدالرحمان بن محمد، مقدمه ابن خلدون، مصر، المکتبه التجاریه الکبری، بی ت
- ۴- جاحظ، ابوعثمان عمر و بن بحر، ... الحیوان، دمشق، مکتبه محمد حسین النوری، بیروت مکتبه الطلاب و شرکه الکتاب البنانی، ۱۳۸۷ ق
- ۵- القلقشندی، ابوالعباس احمد بن علی، صبح الاعشی فی صناعه الانشاء، نسخه مصوره عن الطبعه الامیریة بتصویبات و استدراکات و فهارس مع دراسه وافیه، قاهره، وزاره الثقافه و الارشا القومی - الموسسه المصریه العامه للتالیف - و الترجمه و الطباعه و النشر، ۱۳۸۳

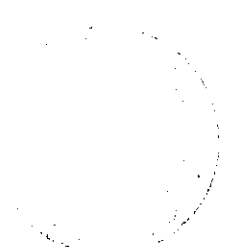

۶- النويرى، شهاب الدين محمد بن عبد الوهاب ، نهايه الارب فى فنون الادب، نسخه مصوره عن طبعه دار الكتب مع استدراقات و فهارس جامعه، القايره، الموسسه المصريه العامه للتاليف و الترجمه و الطباعه و النشر، ۱۹۶۴

۷- نصر، حسين ، علم و تمدن در اسلام، تهران، اندیشه [با همكارى فرانكلين]، ۱۳۵۰

۸- متز، آدام، تمدن اسلامى در قرن چهارم هجرى يا (رئسانس اسلامى)، تهران، اميركبير، ۱۳۶۲

۹- الفاخورى، حنا ، تاريخ فلسفه در جهان اسلامى، مترجم، الجبر، خليل، آيتى، عبدالمحمد، تهران، انتشارات و آموزش انقلاب اسلامى، ۱۳۶۷

سرفصل دروس اختصاصی

مطالعات خلیج فارس

۱. جغرافیای تاریخی و دگرگونیهای ترکیب انسانی و قومی خلیج فارس

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

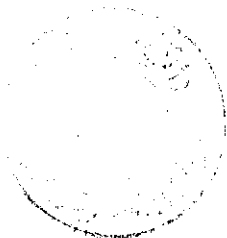
جبرانی: —

هدف:

۱. شناخت خصایص جغرافیای طبیعی، اقتصادی، انسانی و اهمیت محیط زیست خلیج فارس.
۲. شناخت ترکیب قومی و قبیله‌ای و ملی ساکنان حوزه خلیج فارس و تحولات انسانی و اجتماعی و قومی در منطقه.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

ویژگیهای زمین شناختی خلیج فارس، شبکه راهها و خطوط دریائی خلیج فارس، مسیرهای کاروانی در نواحی پس کرانه‌ای خلیج فارس، خلیج فارس در متون جغرافیائی و تاریخی، تحولات مراکز سکونت گاهی در حاشیه خلیج فارس، بنادر مهم خلیج فارس در ادوار مهم تاریخی (ابله، سیراف، کیش، هرمز، گنگ، بوشهر، خرمشهر، بندرعباس، بحرین، دبی، قطر، شارجه، ابوظبی، حلفار و مسقط) ارتباطات بازرگانی خلیج فارس در مسیر اقیانوس هند و شرق آفریقا. بررسی تاریخی حضور اقوام، تیره‌ها و نژادهای گوناگون در نواحی پس کرانه‌ای خلیج فارس و سهم آنان در تحولات سیاسی و اقتصادی منطقه از دیرباز تا عصر حاضر، بررسی تاریخی سواحل عربی حد فاصل رأس الحد تا کویت و سواحل ایرانی حد فاصل بصره تا گوادر و قوم‌شناسی منطقه‌ای در سواحل خلیج فارس، نقش مهاجرت اقوام در تحولات سیاسی و اقتصادی خلیج فارس و نواحی پس کرانه‌ای آن، شناخت ترکیب قومی عصر حاضر در حاشیه خلیج فارس و نواحی پس کرانه‌ای آن، بررسی زبان و لهجه و سنن اقوام مختلف ساکن در نواحی ساحلی و پس

کرانه‌ای خلیج فارس، بررسی دگرگونی‌های قومی و نژادی در کرانه‌های خلیج فارس از دیرباز تا عصر حاضر و تأثیر این دگرگونی‌ها بر تحولات اقتصادی و سیاسی منطقه.

منابع:

- ۱- شهاب‌الدین ابوعبدالله یاقوت بن عبدالله الوری یاقوت حموی، معجم البلدان، ترجمه علینقی منزوی، تهران، سازمان میراث فرهنگی، ۱۳۸۰
- ۲- ابن خردادبه، مسالك ممالک بیروت، الدار حیات التراث العربی، ۱۴۰۸
- ۳- وصاف الحضرة، عبدالله بن فضل الله، تجزیه الامصار مشهور به تاریخ وصاف، تبریز، کارخانه آخوندی ملاصالح صحاف و پسرش محمد مهدی، [۱۲۷۲-]
- ۴- حافظ ابرو، شهاب‌الدین عبدالله بن لطف الله بن عبدالرشید خوافی، جغرافیای حافظ ابرو، (مشمول بر
- ۵- جغرافیای تاریخی دیار عرب، مغرب، اندلس مصر و شام)، دفتر نشر میراث مکتوب، بنیان، ۱۳۷۵
- ۶- وثوقی، محمدباقر، تاریخ مهاجرت اقوام در خلیج فارس ملوک هرموز، شیراز، دانشنامه فارس، ۱۳۸۰
- ۷- حدودالعالم من المشرق الی المغرب، کابل، پوهنقون کابل - پوهنحی ادبیات، ۱۳۴۲
- ۸- ابن بلخی، فارسنامه، تهران، بی ن، ۱۳۱۳

۲. تاریخ تحولات سیاسی خلیج فارس از آغاز تا دوره صفویه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

شناسائی تحولات سیاسی مناطق همجوار خلیج فارس در دوره اسلامی از ورود اسلام تا دوره صفویه.

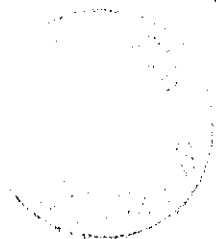
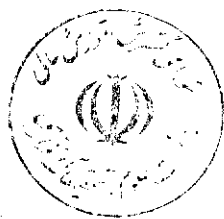
سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

تقسیم بندی ادواری تحولات سیاسی خلیج فارس در دوره های مختلف شامل:

۱. خلیج فارس در دوره ایلامی
۲. خلیج فارس در دوره هخامنشیان (بررسی تطبیقی دو حوزه تجارت دریائی مدیترانه و خلیج فارس)
۳. خلیج فارس در دوره اشکانی (تأثیر تحولات سیاسی خلیج فارس بر حوزه اقیانوس هند و شرق دور)
۴. خلیج فارس در دوره ساسانی (تجارت دریائی و سهم آن در اقتصاد سیاسی دوره ساسانیان)
۵. خلیج فارس در دوره آل بویه (دگرگونیهای ژئوپلیتیک در منطقه خاورمیانه)
۶. خلیج فارس در دوره ملوک کیش، اتابکان، فارس
۷. خلیج فارس در دوره ملوک هرمز، سلغریان فارس
۸. توسعه قدرت اقتصادی خلیج فارس به حوزه اقیانوس هند و بررسی نقش ایرانیان در مبادلات تجارتي شرق آفریقا، هند، آسیای جنوب شرقی و آسیای مرکزی و بین النهرین.
۹. دریانوردی ایرانیان

منابع:

۱- ابن اثیر، علی بن محمد، تاریخ کامل، تهران: اساطیر، ۱۳۷۰

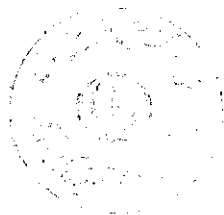

۲- وصاف الحضرة، عبدالله بن فضل الله، تجزيه الامصار مشهور به تاريخ وصاف، تبريز، كارخانه
آخوندى ملاصالح صحاف و پسرش محمد مهدى، ۱۲۷۲

۳- شبانكاره اى، محمد بن على بن محمد، حدود، مجمع الانساب، تهران، امير كبير، ۱۳۶۳

۴- زر كوب شيرازى، ابو العباس معين الدين احمد ابن شهاب الدين ابى الخير، شيراز نامه، طهران، احمدى
و معرفت، ۱۳۱۰

۵- ابن مسكويه، ابو على احمد بن محمد، تجارب الامم، تهران، سروش، ۱۳۶۹

۳. تاریخ تحولات سیاسی خلیج فارس از صفویه تا پایان قاجاریه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

شناسائی تحولات سیاسی مناطق همجوار خلیج فارس از عصر صفویه تا روزگار قاجار.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

۱. خلیج فارس در دوره صفویه شامل: دوره اول: شاه اسماعیل و خلیج فارس
دوره دوم: شاه عباس و تجارت دریائی (مراکز بازرگانی دریائی در دوره شاه عباس، جاده‌های پس کرانه‌ای مهم تجارت دریائی در اقتصاد سیاسی عصر شاه عباس، شاه عباس و مسأله هرمز، امام قلی خان و تجارت دریائی، معاهدات و قراردادهای تجارت دریائی
دوره سوم: از شاه عباس تا نادر شاه افشار: بررسی تحولات سیاسی ایران با تکیه بر تجارب دریائی و سیاست‌های اقتصادی جانشینان شاه عباس اول در منطقه پس کرانه‌ای خلیج فارس
۲. خلیج فارس در دوره نادرشاه افشار: نیروی دریائی ایران، توسعه قدرت دریائی به حوزه اقیانوس هند - تجارت و تبادلات اقتصادی، نادر شاه و تشکیل نیروی دریائی - ائمه مسقط و تجارت دریائی خلیج فارس
۳. خلیج فارس در دوره قاجاری: مسأله بحرین در روابط ایران و انگلیس، مسأله حاکمیت ایران بر جزایر خلیج فارس، تحولات سیستم اداری کارگزاران ایرانی بنادر خلیج فارس
۴. دریانوردی ایرانیان

منابع:

۱ - ابن بلخی، فارسنامه، تهران، بی.ن. ۱۳۱۳

۲ - اسکندر بیک منشی، تاریخ عالم آرای عباسی، تهران، امیر کبیر، ۱۳۳۵

۳ - محمد کاظم، وزیر مرو، عالم آرای نادری، بی.م، زوار، ۱۳۶۴

۴ - نامی موسوی اصفهانی، محمدصادق، تاریخ گیتی گشادر تاریخ خاندان زند، طهران، اقبال، ۱۳۱۷

- ۵ - غفاری، ابوالحسن، گلشن مراد، تهران، زرین، ۱۳۶۹
- ۶ - هدایتی، هادی، تاریخ زندیه، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۳۴
- ۷ - حسن، هادی، تاریخ دریانوردی ایرانیان، بی م، کشتیرانی ملی آریا، ۲۵۳۵
- ۸ - محمد کاظم، وزیرمرو، عالم آرای نادری، بی م، زوار، ۱۳۶۴
- ۹ - مرعشی صفوی، محمد خلیل، مجمع التواریخ، در تاریخ انقراض صفویه و وقایع بعد تا سال ۱۲۰۷ ه. ق، طهران، بی ن، ۱۳۲۸
- ۱۰ - جلال الدین منجم، تاریخ عباسی: یا، روزنامه ملاجلال، تهران، وحید، ۱۳۶۶

۴. مناسبات ایران و کشورهای حاشیه خلیج فارس در ادوار تاریخی (باتکیه بر دوران معاصر و نقش قدرتهای خارجی)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

بررسی روابط سیاسی ایران با کشورهای کویت، عربستان، قطر، امارات و عمان و بحرین

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

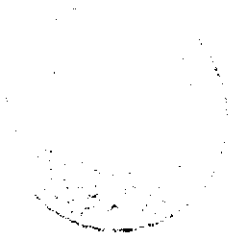
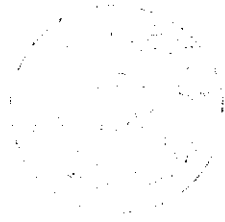
۱. بررسی سابقه سیاسی روابط ایران و قبایل حاشیه خلیج فارس
۲. سواحل متصالح و روابط با ایران
۳. روابط تاریخی ایران و عربستان سعودی در دوره اول: مسأله وهابیت در روابط خارجی ایران عصر قاجار
دوره دوم: روابط ایران و عربستان در دوره قبل از انقلاب اسلامی
دوره سوم: روابط ایران و عربستان پس از انقلاب اسلامی
۴. روابط ایران و کویت
۵. روابط ایران و قطر
۶. روابط ایران و امارات. مسأله جزایر ایرانی خلیج فارس در روابط ایران و امارات
۷. روابط ایران و عمان: بررسی سیر تاریخی تبادلات اقتصادی و سیاسی ایران و عمان از دوره پیش از اسلام تا عصر حاضر.
۸. روابط ایران و بحرین

منابع:

- ۱ - گزیده اسناد خلیج فارس، تهران: وزارت امور خارجه، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۷۴
- ۲ - طاهری، ابوالقاسم، تاریخ روابط بازرگانی و سیاسی انگلیس و ایران از دوران فرمانروائی مغولان تا پایان عهد قاجاریه، تهران، انجمن آثار ملی، ۱۳۵۴

۳- The Lower Persian Gulf islands

۵. تاریخ تحولات اقتصادی خلیج فارس با تکیه بر نقش نفت در دوران معاصر

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

مطالعه و شناخت اهمیت اقتصادی خلیج فارس در اعصار مختلف تاریخی، روابط تجاری با کشورهای عمده جهان از دیرباز تا کنون، روابط بازرگانی خلیج فارس با اقیانوس هند و کشورهای شبه قاره، چین و اروپا و شرق آفریقا. مطالعه منابع نفت و انرژی در سواحل خلیج فارس و تاثیر آن بر تحولات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورهای حوزه خلیج فارس، اهمیت صادرات نفت و گاز از منطقه به اروپا و آمریکا.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

تجارت دریائی شرق و سهم خلیج فارس در تبادلات بازرگانی از دیرباز تا عصر حاضر با تکیه بر شناسائی توانمندی‌های اقتصادی و نواحی ساحلی و پس کرانه‌ای خلیج فارس در سه دوره متمایز:

الف: از دیر باز تا عصر استعمار

ب: دوره عصر استعمار

ج: عصر اکتشافات نفتی

- دوره الف: بررسی تجارت سنتی خلیج فارس با حوزه‌های همجوار اقیانوس هند و شرق دور از دیرباز تا عصر استعمار

- دوره ب: تاثیر حضور استعمارگران بر اقتصاد خلیج فارس و بررسی تغییرات بر آیند حضور آنان در صحنه اقتصادی منطقه

- دوره ج: نفت و تاثیر اقتصادی آن بر خلیج فارس و حوزه اقیانوس هند.

بررسی کلی تاریخچه اکتشافات نفتی در نواحی پس کرانه‌ای خلیج فارس و فلات قاره، بررسی معاهدات و قراردادهای نفتی کشورهای خلیج فارس با دیگر کشورها، بررسی سهم نفت در درآمدهای ملی کشورهای حاشیه خلیج فارس، بررسی تاثیر اقتصاد نفتی بر روند توسعه صنعتی کشورهای خلیج فارس، نفت و حضور قدرتهای بیگانه در منطقه، بررسی نقش اوپک در تحولات اقتصادی و سیاسی منطقه و

جهان، تاریخچه تحولات سیاسی خلیج فارس و مبنای نفت و انرژی بررسی معاهدات مربوط به تحدید مرز فلات قاره در خلیج فارس، تاریخچه نفت فلات قاره و سهم کشورهای خلیج فارس در تولید نفت و نگاهی به تاریخچه مباحث حقوقی در خلیج فارس

منابع:

- ۱- وصاف الحضرة، عبدالله بن فضل الله، تجزیه الامصار مشهور به تاریخ وصاف، تبریز، کارخانه آخوندی ملا صالح صحاف و پسرش محمد مهدی، ۱۲۷۲
- ۲- نیور، کارستن، سفرنامه کارستن نیور، بی م، توکا، ۱۳۵۴
- ۳- شاردن، ژان، سفرنامه شاردن (بخش اصفهان)، تهران، نگاه، ۱۳۶۲
- ۴- تاورنیه، ژان باپتیست، سفرنامه تاورنیه، اصفهان، سنایی و تایید، بی ت
- ۵- پریرافیدالگو، گرگوریو، گزارش سفیر کشور پرتغال در دربار شاه سلطان حسین صفوی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۵۷
- ۶- دلاواله، پیتر، سفرنامه پیتر دلاواله (قسمت مربوط به ایران) ترجمه از متن اصلی متعلق بهانجمن جغرافیائی ایتالیا، تهران، نگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۸
- ۷- فاتح، مصطفی، پنجاه سال نفت ایران، تهران، چهر، ۱۳۳۵
- ۸- ابن بلخی، فارستامه، تهران، بی ن، ۱۳۱۳
- ۹- لسانی، ابوالفضل، طلای سیاه یا بلای ایران، تهران، بی ن، تاریخ مقدمه ۱۳۲۹
- ۱۰- سدیدالسلطنه کبابی بندرعباسی، محمدعلی، بندرعباس و خلیج فارس "اعلام الناس فی احوال بندرعباس، تهران، ابن سینا ۱۳۴۲
- ۱۱- مجموعه اسناد انگلیسی (Archive edition).

۶. حضور قدرتهای جهانی در خلیج فارس و مناسبات سیاسی، اقتصادی آنان با کشورهای منطقه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

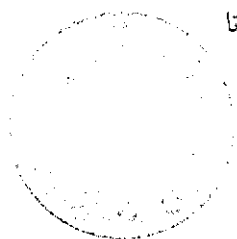
شناسایی روند حضور قدرتهای خارجی در خلیج فارس و آثار و نتایج سیاسی و اقتصادی حضور این قدرتها در تحولات منطقه

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

۱. تحولات سیاسی خلیج فارس در آستانه قرن شانزدهم میلادی
۲. پرتغالی‌ها و خلیج فارس
۳. رقابت‌های استعماری انگلیس و پرتغال در آستانه قرن هفدهم میلادی
۴. عصر رقابت هلند و انگلیس
۵. تحولات سیاسی قرن نوزدهم میلادی در خلیج فارس
۶. انگلستان و خلیج فارس در قرن نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم
۷. گسترش تجارت انگلیس در خلیج فارس
۸. مناسبات سیاسی - اقتصادی ایران با پرتغال، هلند، انگلیس و فرانسه

منابع:

- ۱ - وثوقی، محمدباقر، تحولات سیاسی صفحات جنوبی ایران: مجموعه گزارش‌های کارگزاران بنادر و جزایر، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۱
- ۲ - ویلسون، آرنولد تالیوت، خلیج فارس، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۸
- ۳ - وادالا، ر، خلیج فارس در عصر استعمار، تهران، کتاب سحاب، ۱۳۵۶
- ۴ - محمود محمود، تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس در قرن نوزدهم، تهران، اقبال، بی تا

- ۵- جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس: استان هرمزگان، شهرستان قشم (جزایر قشم، لارک، هرمز و هنگام)، تهران، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۲
- ۶- تاریخ روابط ایران و اروپا از صفویه (روابط ایران با پرتغال و اسپانیا و هلند و انگلستان و آلمان تهران، بی جا، بی تا

۷. سیاست و حکومت در کشورهای حاشیه خلیج فارس

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

آشنائی با ساختار قدرت سیاسی در کشورهای حاشیه خلیج فارس

سرفصل دروس: (ساعت ۳۲)

الف: ساخت قبیله‌ای در قدرت سیاسی طوائف عرب

ب: اتحادیه‌های قبیله‌ای حاشیه خلیج فارس

ج: اتحادیه سواحل متصل به عنوان اولین اتحادیه قبیله‌ای خلیج فارس

د: زوال امپراطوری عثمانی و مسأله ناسیونالیسم عربی

ه: تحولات خاورمیانه پس از جنگ جهانی اول

و: شکل‌گیری کشورهای عربستان سعودی، عراق

ز: تحولات سیاسی خلیج فارس در دهه هفتاد میلادی و شکل‌گیری کشورهای کویت، قطر و امارات متحده عربی

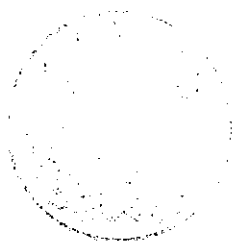
ح: بررسی تطبیقی ساختار تحولات سیاسی و حکومت در کشورهای حاشیه خلیج فارس

منابع:

۱ - سالمی، نورالدین عبدالله بن حمید، تحفه الاعیان بسیره اهل عمان، بی‌م، بی‌ن، ۱۳۹۴

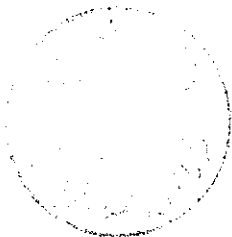
۲ - وثوقی، محمدباقر، تاریخ خلیج فارس و ممالک همجوار، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۴

۳ محمود محمود، تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس در قرن نوزدهم، تهران، اقبال، بی تا

سرفصل دروس اختصاصی

مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز

۱. جغرافیای تاریخی ماوراءالنهر، ترکستان و قفقاز

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

شناخت خصایص و ویژگیهای جغرافیای طبیعی، انسانی و سیاسی ماوراءالنهر، ترکستان و قفقاز برای زمینه‌سازی مطالعات تاریخی منطقه

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

ماوراء و قفقاز، حدود و قلمرو. تقسیمات جغرافیای منطقه در آثار جغرافیایی متقدم و کتابهای مسالک و ممالک. مشخصات جغرافیایی طبیعی ماوراءالنهر، ترکستان و قفقاز و تحولات و دگرگونیهای جغرافیایی آنها در گستره تاریخ.

شناخت قلمروهای طبیعی و عرصه های جغرافیایی منطقه، دشتهای، کوهها، دریاچه ها، رودخانه ها. معادن و ثروتها و تنگناهای اقتصادی. ساکنان اولیه ماوراءالنهر، ترکستان و قفقاز. بررسی تغییرات و دگرگونیهای انسانی، نژادی، قومی و طایفه ای منطقه.

بررسی حوزه های زندگی اقوام و طوایف، قلمرو نفوذ و اقتدار اقوام. بررسی تأثیر دگرگونی های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی منطقه بر حیات سیاسی و اجتماعی از دیر باز تا دوره تثبیت ترکیب انسانی، قومی و اجتماعی. بررسی ترکیب و بافت جمعیتی و قومی منطقه در آستانه غلبه مغولان و دگرگونی های قومی، اجتماعی منطقه بر اثر حضور و استیلای مغولان.

منابع:

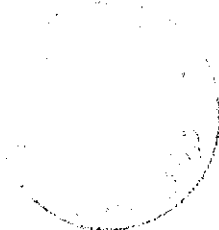
۱ - شهاب الدین ابو عبدالله یاقوت بن عبدالله الوری یاقوت حموی، معجم البلدان، ترجمه علینقی

منزوی، تهران، سازمان میراث فرهنگی، ۱۳۸۰

۲ - ابن حوقل، ابوالقاسم محمد بن حوقل، صورة الارض، بیروت، دارمکتبه الحیاه، ۱۹۹۲ م

۳ - لسترنج، گای، جغرافیای تاریخی سرزمینهای خلافت شرقی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۳۷

۴ - و.و. بارتولد، ترکستان نامه، ترجمه کریم کشاورز، تهران، آگاه، ۱۳۶۶

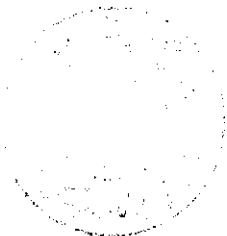
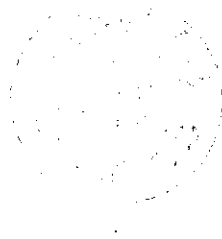

۵ - محمد مراد بن عبدالرحمان، آثارالعباد و آثارالبلاد، تصحيح سيد محمد شاهمرادی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۷۳

۶ - استخری، ممالک و مسالک، ترجمه محمد بن اسعد بن عبدالله تستری، به کوشش ایرج افشار، تهران، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، ۱۳۷۳

۷ - ابن خردادبه، مسالک ممالک بیروت، الدار حیات التراث العربی، ۱۴۰۸

۸ - مقدسی، احسن التقاسیم، علیتقی منزوی، تهران، کومش، ۱۳۸۵

۲. اسلام در آسیای مرکزی و قفقاز از آغاز تا روزگار سامانیان

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

مطالعه و شناخت چگونگی نفوذ و گسترش اسلام در آسیای مرکزی و قفقاز همراه با بررسی و تبیین تحولات اعتقادی و اجتماعی در این سرزمین ها.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

بررسی روند پیشرفت و گسترش اسلام در آسیای مرکزی و قفقاز همراه با مطالعه روند فتوحات، جنگ ها و معاهدات و فراز و فرودهای سیاسی و اعتقادی در منطقه در قرن اول هجری. حکام و قدرتهای عربی و محلی در آستانه نفوذ اسلام در آسیای مرکزی. همراهی ها و مقاومت ها علیه امویان و عباسیان - تحولات سیاسی و اجتماعی عمده منطقه از نفوذ اسلام تا برآمدن سامانیان - بافت اولیه اعتقادی، جریان های فقهی و کلامی، بزرگان و دانشمندان مسلمان منطقه.

منابع:

- ۱ - مروج الذهب، مسعودی، ابولحسن علی بن الحسین، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴
- ۲ - تاریخ طبری، تاریخ الرسل و المکوک، طبری، ابو جعفر محمد بن جریر، تهران، اساطیر، ۱۳۶۸
- ۳ - تاریخ یعقوبی، یعقوبی، احمد بن ابو یعقوب کاتب اصفهانی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۵۶
- ۴ - فتوح البلدان، بلاذری، احمد بن یحیی بن جابر، بی م، نقره، ۱۳۶۷
- ۵ - البلدان، یعقوبی، احمد بن ابو یعقوب کاتب اصفهانی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۹۸۸ م
- ۶ - التنبیه والاشراف، مسعودی، ابولحسن علی بن الحسین بن علی، تهران، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۵
- ۷ - الکامل، ابن اثیر، عزالدین ابوالحسن علی، تهران، اسماعیلیان، بی ت
- ۸ - زین الاخبار، گردیزی، عبدالحی بن ضحاک بن محمود، بی م، بنیاد فرهنگ، ۱۳۴۷
- ۹ - الانساب، السمعانی، ابوسعید عبدالکریم بن محمد بن منصور التمیمی، بغداد، مکتبه المثنی، ۱۹۷۰ م

۱۰ - حبيب السیر، خواندمیر، غیاث الدین بن هماد الدین الحسینی، تهران، دارالطباعه آقامیرباقر، ۱۲۷۰ -

۱۲۷۱ق

۱۱ - تاریخ بیهقی، بیهقی، ابوالفضل محمدبن حسین، مشهد، دانشگاه مشهد، دانشکده ادبیات و علوم

انسانی تهران، دنیای کتاب، ۱۳۵۰

۱۲ - تاریخ بخارا، نرشخی، ابوبکر محمدبن جعفر، تهران، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۵۱

۱۳ - مجمع الانساب، شبانکاره ای، محمد بن علی بن محمد، تهران، امیر کبیر، ۱۳۶۳

۱۴ - عتبی، ابونصر محمدبن عبدالجبار، ترجمه تاریخ یمنی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۵

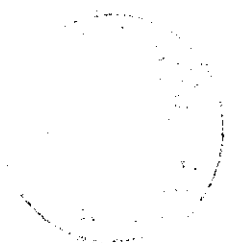
تاریخ سیستان، تهران، نشر مرکز، ۱۳۷۳

۱۵ - صوره الارض، ابن حوقل، ابوالقاسم محمد بن حوقل، تهران، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۵

۱۶ - امپراطوری صحرانوردان، گروسه، رنه، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۷۹

۱۷ - تاریخ ترکهای آسیای میانه، بارتولد، واسیلی ولادیمیرویچ، تهران، توس، ۱۳۷۶

۱۸ - بخارا: دستاورد قرون وسطی، فرای، ریچارد.ن، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۸

۳. تاریخ سیاسی آسیای مرکزی و قفقاز از آغاز دوره مغول تا غلبه روسیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

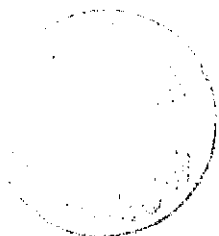
بررسی تاریخ تحولات سیاسی آسیای مرکزی از عصر مغول تا دوره صفویه شامل نحوه و کیفیت، ورود و استقرار مغولان به آسیای مرکزی و قفقاز و تقسیم بندی این نواحی در عصر حاکمیت ایلخانان مغول تا دوره تیموریان و بررسی نحوه شکل گیری قدرت تیمور و استقرار قدرت تیموریان در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز تا عصر صفویه. مطالعه و بررسی مناسبات سیاسی - اقتصادی صفویان با خانات آسیای مرکزی و قفقاز و چگونگی کیفیت مناسبات سیاسی این دوره و تداوم آن در دوره افشاریه و زندیه و بررسی تحولات سیاسی آسیای مرکزی و قفقاز در دوره قاجار و کیفیت توسعه قدرت روسها به این مناطق و بررسی روند پیشرفت روسها در آن مناطق.

منابع:

- ۱- خواندمیر، غیاث الدین بن هماد الدین الحسینی، حیب السیر، تهران، دارالطباعه آقامیریباقر، ۱۲۷۰ - ۱۲۷۱
- ۲- رشیدالدین فضل الله همدانی، فضل الله بن عمادالدوله، جامع التواریخ، آنقره، انجمن تاریخ ترک، ۱۹۷۵
- ۳- جوینی، عطاء الدین عطاملک، تاریخ جهانگشای، تهران، محمدرضانی دارنده کلاله خاور، ۱۳۳۷
- ۴- راوندی، نجم الدین ابوبکر محمد بن علی بن سلیمان، کتاب راحه الصدور آیه السرور در تاریخ آل، سلجوق، تهران، علی اکبر عملی، ۱۳۳۳
- ۵- اسکندر بیک منشی، تاریخ عالم آرای عباسی، تهران، امیر کبیر، ۱۳۳۵
- ۶- نرشخی، ابوبکر محمد بن جعفر، تاریخ بخارا، تهران، سنائی، تاریخ مقدمه ۱۳۱۷
- ۷- کستکو، شرح آسیای مرکزی و انتشار سیویلزاسیون روسی در آن با نقشه ممالک آسیای مرکزی

- تهران، موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی، ۱۳۸۳
- ۸ - فضل الله بن روزبهان، مهمان نامه بخارا (تاریخ پادشاهی محمد سییانی)، تهران، ترجمه و نشر کتاب، ۲۵۳۵
- ۹ - موزر، هنری، سفرنامه ترکستان و ایران (گذری در آسیای مرکزی)، تهران، سحر، ۱۳۵۶
- ۱۰ - واصفی، زین الدین محمود بن عبدالجلیل، بدایع الوقایع، مسکو، فرهنگستان علوم اتحاد شوروی - انستیتو ملل آسیا، ۱۹۶۱
- ۱۱ - سمرقندی، کمال الدین عبدالرزاق، مطلع سعدین و مجمع بحرین، لاهور، بی ن، ۱۳۱۸
- ۱۲ - حسن بیک روملو، احسن التواریخ، باردا، موسسه آسیائی، ۱۹۳۱ م
- ۱۳ - ابن عربشاه دمشقی، احمد بن محمد، زندگی شگفت آور تیمور، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۱
- ۱۴ - نظام الدین شامی، تاریخ فتوحات امیر تیمور گورکانی معروف به ظفرنامه، پراگ، موسسه شرقیه چکوسلواکی، ۱۹۳۷
- ۱۵ - حافظ ابرو، شهاب الدین عبدالله بن لطف الله، زبده التواریخ، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تهران: نشر نی، ۱۳۷۲
- ۱۶ - میرخواند، محمد بن برهان الدین خواندشاه بن کمال الدین محمود، روضه الصفا، تهران، مرکزی - خیام - پیروز ۱۳۳۸ - ۱۳۳۹
- ۱۷ - راوندی، نجم الدین ابوبکر محمد بن علی بن سلیمان، راحه الصدور و آیه السرور در تاریخ آل سلجوق، تهران، امیرکبیر - اصفهان، تائید، ۱۳۳۳

۴. مناسبات و پیوندهای سیاسی - فرهنگی و تمدنی ایران و اسلام در آسیای مرکزی و قفقاز از عصر مغول تا غلبه روسیه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

بررسی تاریخ سیاسی آسیای مرکزی و قفقاز، پیوندهای فرهنگی، قومی و تاریخی و سیاسی این منطقه با ایران از دوره مغول تا غلبه روسها بر این مناطق و تحولات اجتماعی و فرهنگی ماوراء النهر و قفقاز از مغول تا دوره الحاق به روسیه. بررسی بافت فرهنگی مناطق ماوراء النهر و قفقاز و سیر تاریخی تحولات عمده فرهنگی در این مناطق تحت تاثیر مغول و بررسی تغییرات عمده در مناسبات فرهنگی این نواحی با ایران و مطالعه فرقه های اسلامی و بافت اعتقادی ماوراء النهر و قفقاز در دوره مورد مطالعه و بررسی تحولات اعتقادی گروه های مختلف مذهبی تشیع و تسنن و مناسبات آنان با فرقه های مسیحی و نحوه تعاملات فرهنگی و قومی در ماوراء النهر از عصر مغول تا غلبه روسیه .

منابع:

- ۱- السمعانی، ابوسعید عبدالکریم بن محمد بن منصور التمیمی، الانساب، بغداد، مکتبه المثنی، ۱۹۷۰ م
- ۲- لسترنج، گای، جغرافیای تاریخی سرزمینهای خلافت شرقی، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۳۷
- ۳- نرشخی، ابوبکر محمد بن جعفر، تاریخ بخارا، تهران، سنائی، ۱۳۱۷
- ۴- فرشاد، مهدی، تاریخ علم در ایران، تهران: امیر کبیر، ۱۳۶۵
- ۵- فرای، ریچارد. دن، بخارا: دستاورد قرون وسطی، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۴۸
- ۶- موزر، هنری، سفرنامه ترکستان و ایران (گذری در آسیای مرکزی)، تهران، سحر، ۱۳۵۶
- ۷- حاجی خلیفه، مصطفی بن عبدالله، کشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون لکاتب چلبی، بی م، حسن حلمی کتبی، ۱۳۱۰-۱۳۱۱ ه .

۵. امارت نشین‌ها و خانات محلی در ماوراءالنهر و ترکستان

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

بررسی سیر تحولات سیاسی - اجتماعی و اقتصادی در ناحیه ماوراءالنهر و ترکستان و حکومت‌های محلی آن.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

نگاهی کلی به سیاست و حکومت در ماوراءالنهر و ترکستان در عهد باستان و حکومت‌های محلی در عصر فتوح قرون اولیه، قدرت و سیاست در ماوراءالنهر و ترکستان از عصر مغول تا صفویه با تأکید بر ساخت و مشخصات سازمان اداری، اجتماعی و مالی حکام منطقه و شیوخ و رؤسای بزرگ، بررسی تاریخ سیاسی خانات خوارزم، خیوه، خوقند، کاشغر، تاشکند و ماوراءالنهر.

منابع:

منتخب التواریخ حکیم خان

- ۱ - تاریخ بخارا، خوقند و کاشغر، (در شرح حکمرانی امیر میر حیدر در بخارا، محمد علی خان در خوقند و جهانگیر خواجه در کاشغر)، شمس بخارایی، تهران، دفتر نشر میراث مکتوب؛ آینه میراث، ۱۳۷۷
- ۲ - تاریخ بخارا (از کهن ترین روزگاران تا کنون)، وامبری، آرمینیوس، تهران، سروش، ۱۳۸۰
- ۳ - میرخواند، محمدبن برهان الدین خواندشاه بن کمال الدین محمود، روضه الصفا، تهران، مرکزی - خیام - پیروز ۱۳۳۸-۱۳۳۹
- ۴ - احمد دانش رساله های درباره سلاطین مغنیه (تاریخ سلاطین مغنیه)، سامی، عبدالعظیم، مسکو، اکادمیه فتهای رس س اوزبکستان، اینستیتوت شرقشناسی، ۱۹۶۲ م
- ۵ - ناسخ التواریخ، سپهر، محمد تقی بن محمد علی، لسان الملک، تهران، اسلامیه، ۱۳۴۴
- ۶ - تاجیکان در مسیر تاریخ، شکورزاده، میرزا، تهران، انتشارات بین المللی الهدی، ۱۳۷۳
- ۷ - تاریخ انقلاب فکری در بخارا، عینی، صدرالدین، تهران، سروش، ۱۳۸۱

۶. سیاست و حکومت در آسیای مرکزی و قفقاز پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و نگاهی به جمهوریهای استقلال یافته

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

بررسی تحولات اداری و سیاسی جمهوریهای استقلال یافته در دوره انتقال قدرت، مطالعه مبانی حکومت و قانون اساسی در جمهوریهای استقلال یافته و بررسی میزان تاثیرات قانون اساسی شوروی بر آن، بررسی بافت سیاسی قدرت در جمهوریهای استقلال یافته و نهادهای سیاسی - اجتماعی و فرهنگی در این مناطق و بررسی میزان تاثیر اعتقادات مذهبی جمهوریهای استقلال یافته در قانون اساسی و بافت سیاسی این کشورها.

منابع:

- ۱- امپراتوری گسسته، طغیان ملتها در شوروی، کارردانکوس، هلن، تهران، نشر نو، ۱۳۶۵
- ۲- الیکر، اولگا، گسل های منازعه در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۲
- ۳- آسیای مرکزی، آینده مبهم، کازرونی، صنم، تهران، نشر گزینش، ۱۳۷۶
- ۴- امنیت در آسیای مرکزی: چارچوب نوین بین المللی، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۲
- ۵- بازی بزرگ جدید در آسیای مرکزی، زمینه ها و چشم اندازها، کولایی، الهه (طبرستانی)، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۴
- ۶- برخورد منافع روسیه و آمریکا در آسیای مرکزی و قفقاز، حاتمی، تورج، تهران، خورزن، ۱۳۸۲
- ۷- راهنمای منطقه خزر و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی، احمدی لفورکی، بهزاد، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۳

۷. قرائت و ترجمه متون تخصصی تاریخی به زبان روسی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

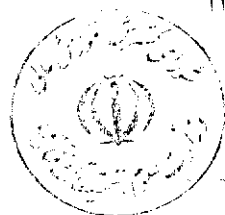
کسب مهارت برای قرائت و ترجمه متون تخصصی تاریخی و اسناد تاریخی به زبان روسی و استفاده از آنها در پژوهش‌های تاریخی.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

قرائت و ترجمه متون تاریخی به زبان روسی، آشنایی با اصطلاحات و برگردان‌های تاریخی در زبان روسی.

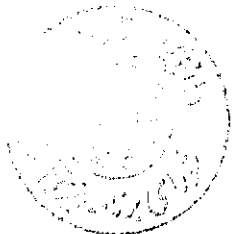
منابع روسی:

- ۱- امپراتوری گسسته، طغیان ملتها در شوروی، کارردانکوس، هلن، تهران، نشر نو، ۱۳۶۵
- ۲- گسل‌های منازعه در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی، آلیکرا، اولگا، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۲
- ۳- آسیای مرکزی، آینده مبهم، کازرونی، صنم، تهران، نشر گزینش، ۱۳۷۶
- ۴- امنیت در آسیای مرکزی: چارچوب نوین بین‌المللی، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۲
- ۵- بازی بزرگ جدید در آسیای مرکزی: زمینه‌ها و چشم‌اندازها، کولایی، الهه (طبرستانی)، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۴
- ۶- برخورد منافع روسیه و آمریکا در آسیای مرکزی و قفقاز، حاتمی، تورج، تهران، خورزن، ۱۳۸۲
- ۷- راهنمای منطقه خزر و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی، احمدی لفورکی، بهزاد، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، ۱۳۸۳

سرفصل دروس اختصاصی

اسناد و مدارک آرشیوی و نسخه‌شناسی

۱. کاغذشناسی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

آشنایی دانشجویان با کاغذ و چگونگی ساخت و اجزای آن و توانایی تشخیص انواع کاغذ و قدمت آنها در اسناد و نسخه‌های قدیمی

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

تاریخ کاغذ و چگونگی پیدایش و توسعه صنعت کاغذسازی در تاریخ بشری و خصوصا تاریخ ایران، انواع کاغذ، اهمیت شناخت کاغذ در زمینه تولید نسخه‌های خطی و اسناد تاریخی - آفات کاغذ، انواع آفات نگهداری کاغذ و علم مراقبت از انواع کاغذها، تاریخچه صنعت کاغذسازی نوین، تحولات آن و شناخت انواع کاغذهای موجود در بازار تولید.

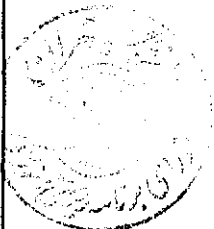
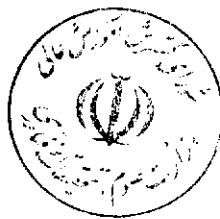
منابع:

۱. یحیی ذکاء، هنر کاغذ در ایران (قطاعی) - گوپتا. آر. س. ترمیم و نگهداری اسناد و مواد کاغذی -
۲. گالو، گوپتا، آر. سی، ترمیم و نگهداری اسناد و مواد کاغذی، مشهد، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹
۳. گالو، فوستا، نقش عوامل بیولوژیک در فرسایش کاغذ، مشهد، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۱
۴. مقبل اصفهانی، احمد، شناخت و ساخت کاغذهای دست ساز، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد، ۱۳۸۰
۵. ارجمند، محمدرضا، شیوه‌های آفت زدایی و مرمت آثار کاغذی در کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره) قم، قم، کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۷۵
۶. پورممتاز، علیرضا، کاغذ، تهران، خانه کتاب ایران، ۱۳۸۰

۷. مایل هروی، نجیب، کتاب آرایبی در تمدن اسلامی، مجموعه رسائل در زمینه خوشنویسی، مرکبسازی،
۸. کاغذگری، تذهیب و تجلید به انضمام فرهنگ واژگان نظام کتاب آرایبی، مشهد، آستان قدس رضوی،
بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۷۲

۹. سدینگتن، مرین، هنر کاغذ سازی دستی، تهران، شرکت انتشاراتی فنی ایران، ۱۳۷۸

۲. سیاق (تاریخچه، قرائت و انواع)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

آشنایی دانشجویان با تاریخچه سیاق و کسب مهارت در شناخت و قرائت اسناد و آثار سیاقی

سرفصل دروس: (ساعت ۳۲)

علم سیاق، منشاء و زمان تکوین و پیدایش علم سیاق، تحول و دگرگونی علم سیاق و نخستین آثار موجود و مکتوب در علم سیاق، انواع خطوطی سیاقی، آموزش دقیق علم سیاق و نحوه تنظیم و مطالعه اسناد و آثار سیاقی. کاربرد متون سیاقی و اهمیت آنها در پژوهشهای تاریخی

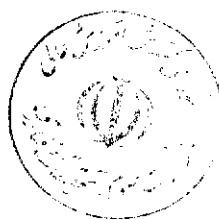
منابع:

۱. فروغ اصفهانی، مهدی بن باقر، فروغستان، دانشنامه فن استیفا و سیاق، تهران، مرکز نشر میراث مکتوب،

۱۳۷۸

۲. اصفهانی، حبیب الله بن حسینعلی، اسهل الحساب فی علم السیاق، تهران، میرزا احمد خلف محمد علی کتابفروش طهرانی، ۱۳۲۴ ه. ق.

3. Diwan Rakamlari, Sala hettin elker

۳. خط‌شناسی و تاریخ خطوط

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

آشنایی دانشجویان با خط و انواع آن و سیر تطور و تحول آن در تاریخ ایران

سرفصل دروس: (ساعت ۳۲)

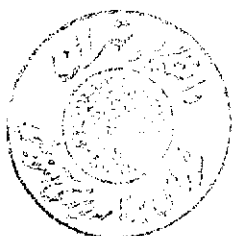
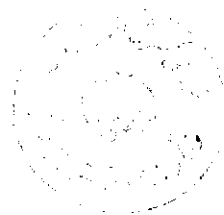
پیدایش خط و روند گسترش انواع خطوط اولیه در تاریخ بشری، علامت‌نگاری (هیروگلیف و خطوط تصویری بین‌النهرین)، و بررسی روند و چگونگی توسعه و تحول خطوط تصویری به خط الفبایی باستانی، الفبای فنیقی، عیلامی، بابلی، سوری و ایران باستان، تاریخچه انتقال خط به اروپا، انواع خطوط دوره اسلامی، خط کوفی، نسخ، تعلیق و نستعلیق.

منابع:

۱. گاور، آلبرتین، تاریخ خط، تهران، نشر مرکز، ۱۳۶۷

۲. رفیعی مهرآبادی، ابوالقاسم، تاریخ خط و خطاطان، تهران، امیرکبیر، ۱۳۴۵

۳. فریدریش، یوهانس، تاریخ خطهای جهان و سیر تحولات آنها از آغاز تا امروز، تهران، دنیا، ۱۳۶۸

۴. نسخه‌پردازی، نسخه‌شناسی و نسخه‌آرایی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

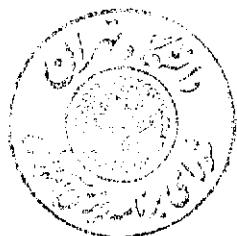
هدف: آشنایی دانشجویان با نسخه‌پردازی، نسخه‌شناسی و نسخه‌آرایی و کسب معرفت و تجارب کافی برای پژوهش و شناخت آنها

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

تعریف نسخه در اصطلاح نسخه‌شناسی انواع نسخه‌ها و نسخه‌آرایی و نسخه‌پردازی. آشنایی با کتابت، کاتبان و وظایف و جایگاه آنان در تاریخ نسخه‌پردازی و نسخه‌آرایی. کیفیت تنظیم و تزئین نسخه‌های خطی، خطوط و انواع آنها در نسخه‌های خطی، نسخه‌های اصلی، نسخه‌های بدل، تاریخچه تصحیح نسخه‌های خطی، مروری بر شیوه‌ها و روش‌های تصحیح نسخه‌ها. شناخت اصطلاحات رایج در میان نسخه‌شناسان، مبانی ارزشیابی محتوایی نسخه‌ها، قیمت‌گذاری و ارزش‌سنجی.

منابع:

۱. نجیب مایل هروی، کتاب‌آرایی در تمدن اسلامی - نجیب مایل هروی، نقد و تصحیح نسخه‌های خطی،
۲. نجیب مایل هروی، نجیب، کتاب‌آرایی در تمدن اسلامی، مجموعه رسائل در زمینه خوشنویسی، مرکب‌سازی، کاغذگری، تذهیب و تجلید به انضمام فرهنگ واژگان نظام کتاب‌آرایی، مشهد، آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۷۲
۳. مایل هروی، نجیب، تاریخ نسخه‌پردازی و تصحیح انتقادی نسخه‌های خطی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، کتابخانه حوزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۰
۴. ریشار، فرانسیس مولف، کتاب ایرانی، چهارمقاله در مباحث متن پژوهی، نسخه‌شناسی و کتاب‌آرایی، تهران، میراث مکتوب، ۱۳۸۵
۵. مجرد تاکستانی، اردشیر، راهنمای نقاشی و کتاب‌آرایی در ایران، قم، آستانه مقدسه حضرت معصومه، ۱۳۷۲.

۵. مهرشناسی و سجالات

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

آشنایی دانشجویان با انواع مهر، سجالات و چگونگی استفاده و تاثیر مهرها در تاریخ ایران

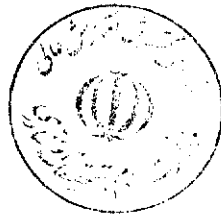
سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

تاریخ تکوین مهر و مبانی استفاده از مهر در تاریخ بشری، انواع مهر، شناخت نقش مهر در دوره‌های مختلف تاریخی، سجع مهر، آشنایی با سجالات در نسخه‌ها و اسناد تاریخی، شیوه سجع شدن اسناد، خصایص فیزیکی مهرها، شکل و اندازه و تحول آن، سجع مهرها، انواع سجع مهرها، تحلیل محتوا و مشترکات مهرها، جایگاه و مکان مهر و تحولات آن در اسناد و مدارک.

خصایص و ویژگی‌های مهرهای سلاطین، حکام، علما، تجار، اصناف، و مردم عادی با نگاهی به نقش، مراتب و جایگاه اجتماعی در شکل و محتوای سجع‌ها. قوانین حاکم بر اعتبار مهرها در حقوق مدنی ایران.
منابع:

۱. میرزارفیع، محمدرفیع بن حسن، دستور الملوک میرزارفیع، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۵.

2. Muhr in: Encyclopaedia of Islam, VII.

۶. فهرست‌نویسی نسخه‌های خطی و اسناد تاریخی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جبرانی: —

هدف:

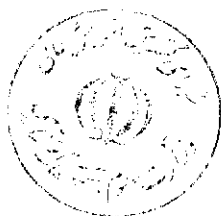
آشنایی دانشجویان با انواع فهرست‌های نسخه‌های خطی و اسناد تاریخی و کسب مهارت در تهیه فهرست‌های مورد نیاز و جدید.

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

شناسایی ویژگی‌های نسخه‌شناسی و کتاب‌شناسی نسخه‌های خطی، بررسی خصوصیات محتوایی و بیرونی نسخه‌های خطی، شناسایی مجموعه یا مجموعه‌های اسناد و طبقه‌بندی اسناد آرشیوی و غیر آرشیوی. تمرین عملی فهرست‌نویسی نسخه‌های خطی و اسناد تاریخی در محل مراکز آرشیوی و کتابخانه‌ها.

منابع:

۱. مایل هروی، نجیب، تاریخ نسخه‌پردازی و تصحیح انتقادی نسخه‌های خطی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، کتابخانه حوزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۰.
۲. وفادار مرادی، محمد، مقدمه‌ای بر اصول و قواعد فهرست‌نگاری در کتب خطی، تهران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، دبیرخانه سمینار نسخه‌های خطی، ۱۳۷۹.
۳. شومیه، ژاک، فن جمع‌آوری اسناد، تهران، شرکت انتشاراتی علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴.

۷. سندشناسی (شناخت اسناد تاریخی)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

جیرانی: —

هدف:

آشنایی دانشجویان با اسناد تاریخی (اعم از اسناد فارسی و عربی)

سر فصل دروس: (ساعت ۳۲)

تعریف سند و انواع آن، تاریخچه بایگانی اسناد در گستره تاریخ ایران - سند و آرشیوهای اسناد و مدارک در عصر باستان، اسناد، خزانه، اهمیت، جایگاه و انواع آن، کتیبه‌ها و جایگاه آنها در سندشناسی، بررسی قالب و محتوای کتیبه‌های عصر باستان و دوره اسلامی، اسناد و سندشناسی در مغرب زمین، تحول و تکامل آن، اهمیت و جایگاه اسناد در پژوهش‌های تاریخی - انواع اسناد: اسناد سیاسی و دیپلماتیک، اسناد کنسولی فرمان‌ها و رقم. اصطلاحات تاریخی و تقسیمات انواع اسناد و آرشیوهای در تاریخ ایران، دیوانیات، سلطانیات، اخوانیات.

منابع:

۱. بوسه، هربرت، پژوهشی در تشکیلات دیوانی اسلامی بر مبنای اسناد دوران آق قویونلو و قراقویونلوها

صفوی، ۱۳۶۷

۲. شومیه، ژاک، فن جمع آوری اسناد، تهران، شرکت انتشاراتی علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴.

۳. فرمان‌ها و رقم‌های دوره قاجار، تهران، موسسه پژوهش و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۱.

۴. سپنتا، عبدالحسین، تاریخچه اوقات اصفهان، اصفهان، اداره کل اوقات منطقه اصفهان، ۱۳۴۶.

